

шкіл для дітей із вадами здоров'я. Важливим елементом педагогічної практики є формування мотивації на педагогічну професію через залучення школярів до навчально-виховної роботи, налагодження дружніх стосунків з вихованцями, спостереження та узагальнення здобутих теоретичних знань в реальних умовах освітніх закладів.

Результатом педагогічної практики є формування професійно важливих якостей властивих особистості вихователя, як наприклад, когнітивні та соціальні компетенції, здатність до саморозвитку і т.д.

Педагогічна практика в 11-му класі передбачає ведення журналу спостережень згідно попередньо визначених критеріїв, аналіз та обговорення побаченого. У 12-му класі заняття доповнюються мікророзкладанням серед групи однокласників, проведенням позапрограмних навчально-виховних заходів, ігор тощо. Учні власноруч виготовляють унаочнення та інші навчальні засоби. Більшій практичній спрямованості навчання сприяє застосування мультимедійних засобів, відеозапис виступів, відповідей учнів і т.д.

Поглиблена іншомовна підготовка в деяких професійних школах Угорщини передбачає вивчення ІМ у випускному класі в обсязі 12 годин на тиждень. Щоденні двогодинні заняття з ІМ присвячуються розвитку іншомовних компетенцій: розвитку навичок спілкування, читання, письма та слухання. Вивчення країнознавчого матеріалу відбувається на основі двогодинних занять щотижня.

Отже, основними рисами угорської профільної освіти та допрофесійної педагогічної підготовки, які, на нашу думку, заслуговують уваги, є :

- 1). Важливе значення у профільній освіті за педагогічним напрямом надається формуванню мотивації на педагогічну професію, чому сприяють зміст та методи допрофесійної педагогічної підготовки.
- 2). В Угорщині зорієнтованість на професію вважається однією з 6 обов'язкових компетенцій, яку необхідно розвивати в учнів загальноосвітніх середніх шкіл всіх вікових категорій.
- 3). Профорієнтація є невід'ємною складовою виховної роботи, яка реалізовується протягом всього періоду навчання в загальноосвітніх закладах освіти, починаючи з 1-го класу.
- 4). В Угорщині здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю «вчитель з профорієнтаційної роботи».
- 5). Широка варіативність та різнобічність профільного навчання забезпечується великим діапазоном освітніх закладів та програм.
- 6). Основна допрофесійна педагогічна підготовка відбувається в спеціально організованих професійних або професійних педагогічних середніх школах.
- 7). В деяких професійних або професійних педагогічних школах Угорщини відбувається одночасна допрофесійна педагогічна підготовка та поглиблене вивчення ІМ, що надає угорській освітній системі певні переваги у порівнянні з вітчизняними традиціями допрофесійної підготовки майбутніх фахівців ІМ.

Література та джерела

1. Evangélikus Kossuth Lajos Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola. Pedagógiai Program [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eklgmiskolc.sulinet.hu/>. – Загол. з екрану. – Мова угор.
2. Rókusfalvy P. Pályaválasztás előkészítése / P.Rókusfalvy. – Budapest: Tankönyvkiadó, 1982.
3. Rozsnyai M. Pályaválasztás az általános iskolában, avagy hogyan segíthet az osztályfőnök? In : Tanári kérdések / M.Rozsnyai. – Raabe Klett kiadó, 1999.
4. Szilágyi K. Pályarorientáció. Tanári kézikönyv / [K.Szilágyi, M.Kenderfi, Zs.Retegi, P.Völgyesy]. – Budapest: Nemzeti Szakkepzési Intézet, 2004. – 93 p.
5. Szücs J. Egy fővárosi nevelőotthon pályaválasztási, pályairányítási munkájának 20-éves tapasztalatai / In: Tanulmányok, cikkek a fővárosi gyermekvédelem köréből / J.Szücs. – 1980. – N 26. – P.179 –192
6. Tóth G. és mtsai. Pályaválasztás. Pályapedagógiai feladatok az általános iskolában / G.Tóth. – Budapest: Országos pedagógiai intézet, 1982.

В статті розглядаються особливості функціонування допрофесійної педагогічної підготовки спеціалістів в області іноземного мовного вивчення в Венгрії в ракурсі орієнтації учасників на педагогічну професію, а також формування у них професійної мотивації.

Ключевые слова: допрофесійна педагогічна підготовка, профорієнтація, мотивація

The author of the article has analyzed peculiarities of pre-professional education of prospective foreign language specialists in the system of secondary education of Hungary in respect to their orientation to teaching and motivation development.

Key words: pre-professional teacher education, orientation to teaching, motivation.

УДК 371.214.1:821.161.2 (477.87)

АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ЛІТЕРАТУРНОГО КРАЄЗНАВСТВА (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТТЯ)

Марфінець Надія Василівна
м.Ужгород

У статті проаналізовано навчальні програми з літературного краєзнавства, які з'явилися в добу незалежності України у шкільництві Закарпаття. Виокремлено характерні риси, структурно-компонентний склад, особливості змісту аналізованих освітніх документів.

Ключові слова: програма з літературного краєзнавства, тематичний блок, аналіз текстового компоненту.

Вступ. Сучасний стан розвитку шкільної літературної освіти учнів необхідно розглядати як цілісний історико-культурологічний феномен, якому властиві динамічність, інтеграція, орієнтація на людину, націю, оновлення змісту на основі багатовікових культур усіх етносів та національних меншин, що проживають на території України. З цього погляду засвоєння культури близького рідномовного оточення, результативність літературно-краєзнавчої роботи,

офіційно закріпленої чинною програмою з української літератури за допомогою рубрики “Література рідного краю” цілком залежать від якості навчальних програм з літературного краєзнавства. Адже зазначені навчальні освітні документи повинні повноцінно представити самобутню культуру, мову, віру, традиції, звичаї, обряди, які збереглися на території Закарпаття. Тому цілком актуальним постає важливість здійснення аналізу змісту програм з літературного краєзнавства, якими послуговуються освітяни краю на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз історико-педагогічної літератури свідчить, що за останнє півстоліття в освітній галузі сформувалися наступні типи навчальних програм: 1) навчальна програма на базі досвіду; 2) змісту; 3) як рамкова структура; 4) на базі результатів [6]. Відповідно ж до сучасних міжнародних тенденцій розробки змісту навчальних програм, у більшості освітніх системах простежується одна із характерних особливостей формування змістового компоненту - використання різних варіантів навчальних програм (curriculum), пристосованих до місцевих умов з урахуванням національного і регіонального контекстів [6, с.6].

Концептуальні підходи для здійснення курикулярних інновацій в освітньому просторі стали предметом дослідження багатьох науковців як за кордоном (Георгеску Д., Гуцу В., Долл В., Коллінз К., Сальберг П. та ін.), так і в Україні (Волошина Н., Волошук Є., Затонський Д., Клепко С., Мовчан Р., Наливайко Д., Пастушко Н., Тараненко І., Шелехова Г., Шуляр В. та ін.). Помітним явищем є доповіді “Комунікативно-діяльнісна модель освітньої галузі “Мови і література” (Пастушенко Н.), “Змістові лінії державного стандарту освіти і CURRICULUM навчальних дисциплін літературного циклу” (Ю.Ковбасенко) у рамках Всеукраїнської науково-практичної конференції 26-27 червня 2007 р. “Виклик для України: розробка рамкових основ змісту(національного курикулуму) загальної середньої освіти для XXI століття” [1]. Дослідниками здійснено теоретичне обґрунтування змісту компонентів педагогічної моделі освітньої галузі “Мови і література” [1, с.266-278], охарактеризовано змістові лінії і Curriculum начальних дисциплін літературного циклу [1, с.279-286].

Слід зауважити, що проблемам аналізу навчальних програм із української літератури присвячені праці вчених-методистів О.Бандури, Н.Волошиної, Б.Степанишиного, світової - Л.Мірошниченко, О.Ніколенко та ін. Разом з тим, доводиться констатувати, що спеціальних досліджень щодо аналізу змісту навчальних програм з літературного краєзнавства у шкільницькі краю нами не виявлено.

Отже, мета нашого дослідження – здійснити комплексний аналіз змісту літературного краєзнавства у навчальних програмах, якими користуються у шкільницькі Закарпаття. Мета передбачала розв’язання завдань:

- 1) визначити дидактичні засади розробки змісту навчального матеріалу;
- 2) виокремити тематичні блоки на основі аналізу текстового матеріалу;
- 3) виділити особливості навчальних програм з літературного краєзнавства.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Навчальна програма – документ, що визначає зміст і обсяг знань з кожного навчального предмета, умінь і навичок, які необхідно засвоїти, зміст розділів і тем з розподілом їх за роками навчання. Навчальні програми повинні мати високий науковий рівень, втілювати виховний потенціал, генералізувати навчальний матеріал на основі фундаментальних положень сучасної науки, групувати його навколо провідних ідей і наукових теорій, не містити надто ускладненого і другорядного матеріалу, реалізувати міжпредметні зв’язки [8, с.100].

Навчальна програма має бути зорієнтована на результат на-

вчальної діяльності учнів. Усі програми з літератури, враховуючи специфіку предмету, повинні орієнтуватися на загально визначену концепцією структуру, а саме:

1. Пояснювальна записка: а) вступ; б) характеристика структури навчальної програми; в) особливості організації навчально-виховного процесу; г) критерії оцінювання навчальних досягнень; д) рекомендації щодо роботи з програмою.

2. Структура навчальної програми: клас (загальна кількість годин), виучувана тема та анотація до неї, кількість годин на вивчення; матеріал до програми кожного класу формується за тематичними блоками (блок містить теорію літератури, міжлітературні та міжпредметні зв’язки, наочність і ТЗН, твори для вивчення напам’ять); перелік художніх творів для текстуального та самостійного опрацювання.

3. Додаток: перелік навчальної та навчально-методичної літератури; критерії оцінювання навчальних досягнень учнів для кожного класу [5].

Аналіз проведеного дослідження дає підстави констатувати, що з початку 90-х рр. ХХ ст. по сьогоднішній час укладено наступні навчальні програми для загальноосвітніх шкіл області: Програма з народознавства для шкіл Закарпаття (1991) [7], Програма з літературного краєзнавства для шкіл Закарпаття 10-11 класи (1992) [9], Орієнтовна програма та методичні рекомендації з літератури рідного краю для 1(5)- 5(9) класів гімназій, ліцеїв і загальноосвітніх шкіл Закарпаття (1997) [4], Програма з літератури рідного краю для загальноосвітніх шкіл Закарпаття (2007) [3].

Проаналізуємо змістове наповнення програм з літературного краєзнавства.

Елементи літературного краєзнавства містить Програма з народознавства для шкіл Закарпаття, укладена І.М.Сеньком у 1991 році [7]. У “Пояснювальній записці” зазначається, що освітній документ відповідає таким принципам, як системність, спадковість, послідовність, безперервність, не повторює, але доповнює програми із загальноосвітніх предметів, а ведучим принципом у програмі виступає наступний: “Батьківщина починається із батьківського порога” [7, с.3].

Літературне краєзнавство у програмі представлено у всіх розділах: “Від роду-до народу” (1 клас), “Де ми живемо” (2 клас), “Традиції нашого народу” (3 клас), “Символи нашого народу” (4 клас), “Наше село (місто)” (5 клас), “Господарство та ремесла” (6 клас), “Історія краю” (7 клас), “Культура краю” (8 клас), “Моральні принципи народу” (9 клас), “Історія нашого народу” (10 клас), “Літературне краєзнавство” (11 клас).

Так, наприклад, у 2 класі “Тема №10-12. Наш край” передбачає ознайомлення дітей з дитячими віршами про рідний край В.Гренджі-Донського, Ю.Боршоша-Кум’ятського, М.Божук. Марійки Підгірянки, В.Ладичця, Л.Кудряської, Л.Балли. За допомогою закарпатських народних казок, оповідок, прислів’їв, притч передбачено формування в учнів уявлень про загальнолюдські цінності (тема “Пошана до батьків, старших” (3 клас) тощо). Зокрема, укладач пропонує притчі казкаря Шопляка – Козака, казки Андрія Калина, тексти із збірок “Чарівна торба”, “Дерев’яне чудо”.

Засвоєння та осмислення моральних норм - пошана до хліба, повага до людини праці (3 клас) – пропонується на основі таких фольклорних творів (казок, притч, легенд), як: “Чий хліб їмо?”, “Без чого на світі не прожити”, “Сто разів за один день”, “Підкова”, “Чому каня пищить?”, “Лінива дівчина” (із кн.. “Чарівна торба”).

Ряд фольклорних творів – “Ситий голодному не вірить”, “За кусник сиру – гроші на корову” (із кн.. “Чарівна торба”) - представляють одну із найголовніших ментальних рис народу рідного краю – гостинність.

Цікаво, що для повноцінного сприйняття і осмислення теми “Патріотизм” (3 клас) укладач пропонує увазі школярів місцеві перекази: “Лаборець”, “Татарський перевал”, “Про песиголовців”, “Шандровський соляний колодязь” тощо (із книги “Легенди на-

шого краю" (Ужгород, 1972)).

У розділі "Символи нашого народу" (4 клас) програмою передбачено ознайомлення дітей із рослинами-символами краю – смерекою, едельвейсом (легенда "Шовкова косиця"); піснями-символами (коломиїками, піснею "Верховино, світку ти наш", колядками, щедрівками), розповіддю про О.Духновича як автора гімну "Подкарпатській русини, оставте глибокий сон".

Опрацювання розділу "Господарство та ремесла" (6 клас) автор пропонує також на основі народних переказів і спогадів – про бокорашів, майстрів-умільців та про працю лісорубів.

Для учнів 7 класу укладач пропонує для вивчення розділ "Історія краю", який передбачає ознайомлення учнів на основі народних переказів із такими відомими постатями краю, як князь Лаборець, князь Корятювич, король Матвій Корвін. Художні твори про минуле краю – "Князь Лаборець" А.Кралицького, "Петро Петрович" В.Гренджі-Донського, "Микола Шугай – розбійник" І.Ольбрахта, "Карпати" С.Скляренка пропонує укладач для глибшого засвоєння теми "Про край написано". Тема "Закарпаття у XIX ст." спрямована на розширення відомостей учнів про відомих діячів краю – М.Лучкая, В.Довговича, М.Балудянського, І.Орлая, Ю.Венеліна-Гуци та будителів – О.Духновича, О.Павловича, О.Митрака, Є.Фенцика, І.Сільвая.

В 11 кл. пропонується для вивчення розділ "Літературне краєзнавство", котрий має дати учням повне уявлення про літературу Закарпаття, починаючи від поширення писемності на Закарпатті, перших рукописних книг, літописів, літературних творів Михайла Лучкая і Василя Довговича та закінчуючи сучасним літературним процесом у краї.

Розділ структурований за темами: "Від писемності до літератури", "Будителі", "Література 20-40-х рр. XX ст.", "Вони писали про Закарпаття", "Література 40-80-х років", "Переклади. Літературознавство".

Отже, програма з народознавства для шкіл Закарпаття, укладена І.М.Сеньком, представляє інтегрований курс історії та культури рідного краю. Літературне краєзнавство у аналізованій програмі виступає одним із провідних принципів засвоєння народознавчого змісту.

У 1992 році вийшла Програма з літературного краєзнавства для шкіл Закарпаття (10-11 кл.), яку підготував І.В.Хланта [9]. Опублікована програма викликала жваве обговорення в місцевій пресі, оскільки подібної програми до цього часу у школах ще не було. З рецензіями виступили П.Углярєнко, В.Пагіря, С.Жупанин, М.Пойда, Л.Ходанич, І.Губаль.

У пояснювальній записці сформульовано завдання курсу "Літературного краєзнавства" – "дати учням ґрунтовні знання про розвиток літературного процесу на Закарпатті від найдавніших часів і до наших днів, характер літературних напрямків, розкрити ідейно-художню цінність спадщини письменників рідного краю" [9, с.3].

Оскільки вказана програма орієнтована для викладання в старшій школі (10-11 класи), тому враховує історико-хронологічний підхід. В основу укладання літературного матеріалу покладено портретно-текстовий принцип. Програма розрахована на 140 годин (по 70 годин в кожному класі старшої школи). Причому автор пропонував вивчати літературу рідного краю тільки в гуманітарних класах (при умові, якщо десять класи поділялися на гуманітарні і природничі).

Структурою програми передбачено монографічні, оглядові теми та список рекомендованої літератури. У центрі кожної монографічної теми – вивчення одного чи кількох творів письменників.

Курс складається з двох частин: 10 клас – 70 годин (охоплює період від найдавніших часів – література Закарпаття в період угорсько-фашистської окупації), 11 клас – також 70 (література Закарпаття повоєнного періоду – сучасні письменники. Після кожної теми вказано "тексти" – художні твори для текстуального

ознайомлення і "література" – тобто рекомендовані для словесника літературно-критичні матеріали.

Аналіз текстового компоненту програми дає підстави виокремити блоки: громадянсько-патріотичний, історико-культурний, фольклорно-народознавчий, морально-ціннісний, соціально-побутовий.

Зображення краси рідного природи, виховання любові до карпатських краєвидів, патріотична тематика репрезентовані програмою за допомогою творів О.Духновича, О.Павловича, О.Митрака, Ю.Ставровського-Попрадова, Є.Фенцика, В.Гренджі-Донського, Ю.Боршоша-Кум'ятського, А.Карабелеша, Зореслава, Марусі Тисянської, Ю.Гойди, С.Жупанина.

Історико-культурний блок програми формують наступні твори: історична повість "Князь Лаборець" А.Кралицького; патріотична поема "Князь Лаборець" Марійки Підгірянки; ліро-епічні балади "Львоворець", "Федор Корятювич" І.Сільвая; поема "Корятювич" Є.Фенцика; поеми "Князь Лаборець", "Червона скала (Князь Богдан)" та повісті "Ілько Липей – карпатський розбійник", "Петро Петрович" В.Гренджі-Донського, поеми "Князь Лаборець", "Пинтя", "Олекса Довбуш" А.Патруса-Карпатського, історичний роман "Князь Лаборець" П.Углярєнка.

До соціально-побутового блоку навчального видання включено теми: "Соціально-побутові романтичні оповідання А.Кралицького"; "Соціально-побутова лірика Феодосія Злоцького", "Змалювання злиденного життя селян, розкриття їх важких душевних переживань в оповіданнях Луки Дем'яна"; "Показ життя верховинського селянства в оповіданнях Ю.Станинця"; "Змалювання жадливої бідності трудящих Закарпаття, безпросвітності простого верховинця в поезіях Д.Вакарова"; "Відображення жадливих картин злиднів, образи людей-трудівників у творах Ю.Гойди"; "Яскраві зарисовки різних стрін побуту закарпатського села в минулому у творах Михайла Томчанія"; "Про життя закарпатського гірського села у творах Івана Чендея"; "Викриття соціальної несправедливості, безробіття, темноти, жорстокості в оповіданнях Й.Жупана".

Морально-ціннісний блок представляють: а) твори на шкільну тематику, в яких показано роль школи і сім'ї у вихованні підростаючого покоління (О.Павлович, О.Маркуш); б) поетичні мініатюри про смисл людського життя, роль митця у суспільстві (Ю.Боршош-Кум'ятський); в) оповідання про бездуховність, моральну деградацію людини (Ф.Потушняк); в) твори антивоєнної тематики (А.Карабелеш, Ф.Потушняк, Д.Вакаров).

Фольклорно-народознавчий компонент програми, укладеної І.Хлантом, відображено у темах: "В.Гренджа-Донський – збирач усної народнопоетичної творчості", "О.Маркуш – організатор збирання фольклорних та етнографічних матеріалів", "Ф.Потушняк. Багатогранність творчості. Заняття етнографією, фольклористикою, історією літератури Закарпаття", "Марійка Підгірянка. П'єси "Вертеп", "Святий отець Миколай", "Петро Лінтур. Фольклористика. Запис і публікація збірників казок", "Народна міфологія, фольклор, вірування, поетика фантазмагоричного сприйняття світу у повісті Д.Кешелі "Коли заговорить каміння".

Перейдемо до аналізу змістового наповнення літературного краєзнавства програми, укладеної в 1997 році С.Жупанином [4]. У пояснювальній записці знаходимо визначення поняття "література рідного краю" (це твори фольклору, а також оригінальні твори письменників, які народились або жили (живуть), працювали (працюють) в регіоні, де знаходиться навчальний заклад") [4, с.86], обґрунтування специфіки розподілу змісту літературно-краєзнавчого матеріалу за роками навчання.

У програмі підкреслено, що для вивчення літератури рідного краю у 5-6 класах пропонується твори дитячих письменників Закарпаття, оскільки саме вони доступні для сприймання й розуміння учням підліткового віку (10-12 років) [4, с.86].

Для 5 класу пропонується розділи: "Усна народна творчість

Закарпаття” та “Твори письменників Закарпаття з книг для дітей”.

Розділ “Усна народна творчість Закарпаття” не значний за обсягом. Він представлений легендами, переказами, а також включає народні казки, пісні, коломийки, балади, приказки та прислів'я.

Другий розділ для учнів 5 класу – “Твори письменників Закарпаття з книг для дітей” – пропонує ознайомлення учнів з віршами О.В.Духновича, Марійки Підгірянки, дитячими оповіданнями Михайла Томчанія, поезіями і прозовими творами Семена Панька. Тут же у змісті програми передбачено вивчення творів напам'ять (у попередній програмі відсутнє вивчення творів напам'ять).

Для учнів 6 класу програмою передбачено продовження знайомство із творами дитячої літератури Ю.Гойди, Ю.Керекеша, Б.Салаї, В.Ладичія, В.Панченка, Л.Балли, Ф.Кривіна, С.Жупанина, Л.Кудрявської, В.Фединишинця, Ю.Шипа, І.Петровця, Г.Малик, Л.Повх. Причому тематика поетичних творів дитячих письменників для 5-6 класів – це здебільшого вірші на шкільну тематику та поезії про красу Карпат, мальовничість природи рідного краю.

Для 7-9 класів у програмі С.Жупанина літературно-краєзнавчий матеріал не укомплектовано, натомість на допомогу вчителям-словесникам пропонується стислий бібліографічний довідник в алфавітному порядку про народних співців, а також професійних письменників – членів Спілки письменників України та Спілки журналістів України. Друга частина довідника – “Письменники рідного краю” пропонує увазі учнів та вчителів словесності 53 літературні портрети письменників Закарпаття.

Слід зауважити, що у програмі, укладеній С.Жупанином, пояснювальна записка не визначає мету або концепцію навчального курсу, а також не здійснено структурування краєзнавчого матеріалу відповідно дидактичних засад.

Як бачимо, аналізовані програми з літературного краєзнавства [4; 9], які були укладені в 90-х роках ХХ століття, ґрунтуються на старому фактологічному принципі, власне, – на стандартному переліку імен, доповненому творами письменників, згідно якого складалися усі тогочасні програми з літератури. Тому виділити окремі змістові лінії (крім історико-культурної та фольклорної) у цих навчальних документах досить складно. Зазвичай, автори включали у зміст шкільного літературного краєзнавства значний за обсягом матеріал, який відображав літературне краєзнавство на Закарпатті як окремий літературний напрям, однак це не завжди співпадає із дидактичними вимогами до реалізації змісту літературного краєзнавства в школах.

Розробка подібних моделей навчальних програм характерна для менш розвинутих систем освіти, адже розглядає процес викладання і навчання як лінійні причинні взаємовідносини. Програми, орієнтовані на зміст, як підкреслює др. Пасі Сальберг, використовувались у європейських країнах у 70-х роках ХХ століття [6, с.3].

У 2007 році вийшла нова програма з літератури рідного краю для загальноосвітніх шкіл Закарпаття (5-11 класи), укладена Г.Д.Децик, Н.Й.Ребрик [3]. У пояснювальній записці розкрито мету і завдання курсу. Серед найважливіших завдань авторами визначено наступні: “осягнення учнями глибинної сутності спадщини митців свого краю, космосу духу земляків, реалій дійсності”, “розвиток особистісного ставлення до літератури рідного краю, поглиблювати знання про історію рідного краю, його найвидат-

ніших діячів культури і мистецтва”, “допомогти учням подолати принизливе почуття національної меншовартості” [3, с.6].

Програма побудована таким чином, що може слугувати одночасно і календарно-тематичним плануванням. Складається з рубрик: “Тема уроку”, “Кількість годин”, “Примітки”. Крім того, рекомендує твори для вивчення напам'ять, а також містить “Основні вимоги до знань і вмінь учнів”.

Програма укладена відповідно до основних змістових ліній Держстандарту базової і повної загальної середньої освіти (2004р.) [2]. Виклад матеріалу здійснюється за концентричним принципом. При формуванні змісту літературно-краєзнавчого матеріалу у програмі застосовано портретно-текстовий підхід. Кожен клас основної школи (крім 9-го) розпочинається з вивчення закарпатської усної народної творчості, а завершується темою “Зустрічі з письменниками”.

Усього для вивчення курсу відведено 136 годин.

Курс літератури рідного краю у аналізованій програмі не структурований за загальними тематичними блоками. Тому на основі аналізу текстового компоненту нами виокремлено дві групи тем: “Фольклор”, “Життя і творчість письменників Закарпаття”.

Якщо у попередніх програмах укладачі намагалися охопити весь літературний процес на Закарпатті від найдавніших часів до сучасності, то у новій програмі автори, уникаючи калейдоскопичності, здебільшого акцентують увагу на наступних постатях краю: В.Гренджа-Донський, І.Невицька, Ю.Станинець, Зореслав, Ф.Потушняк, А.Волошин, І.Ірлявський, П.Скунць.

Аналіз вищезазначених програм дає нам можливість сформулювати наступні висновки:

- 1) на початку 90-х рр. ХХ ст. зміст літературного краєзнавства у програмах для загальноосвітніх шкіл Закарпаття розвивається на основі методології національного виховання;
- 2) на розвиток змісту мають вплив як зовнішні чинники, пов'язані із змінами у суспільстві, так і внутрішні – культурологічна концепція, гуманізація, впровадження компетентнісної парадигми у зміст шкільної літературної освіти;
- 3) навчальні програми насичені значним за обсягом інформативним та фактичним матеріалом з літературного краєзнавства;
- 4) зміст літературно-краєзнавчого матеріалу відповідає дидактичним принципам науковості, історизму, систематичності, послідовності, врахування етнопсихологічних особливостей учнів;
- 5) принцип відповідності віковим особливостям учням та їх розумовим здібностям у програмах реалізований частково;
- 6) літературно-краєзнавчий матеріал у програмах спрямований на патріотичне, громадянське, екологічне, моральне виховання, формування духовності та визнання пріоритету людини, її особистих якостей;

На підставі виконаного аналізу можна констатувати, що зазначені програми були значним кроком в історії літературного краєзнавства, адже вони з'явилися як перша спроба відродити шкільне літературне краєзнавство на Закарпатті, яке було уніфіковане радянською системою освіти.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із обґрунтуванням моделі реалізації змісту літературного краєзнавства в сучасній школі.

Література та джерела

1. Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курсу) загальної середньої освіти для ХХІ століття. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції 26-27 червня 2007 р., м.Київ. – К.: ТОВ УВПК “Екоб”, 2007. – 428 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/24-2004-p>> – Загол. з екрану. – Мова укр.
3. Децик Г.Д. Програма з літератури рідного краю для загальноосвітніх шкіл Закарпаття / Г.Д.Децик, Н.Й.Ребрик. – Ужгород: Гражда, 2007. – 28 с.
4. Жупанин С. І. Орієнтовна програма та методичні рекомендації з літератури рідного краю для 1(5) – 5(9) класів гімназій, ліцеїв і загальноосвітніх шкіл Закарпаття / Степан Ілліч Жупанин // Карпатський край. – 1997. – №1-5 – січень-травень – річник 7. – С.86-96
5. Мірошниченко Л.Ф. До питання про концепцію літературної освіти / Л.Ф.Мірошниченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://academy.hs.ua>>

/pub/13.pdv#page=148.> – Загол. з екрану. – Мова укр.

6. Сальберг П. Розробка навчальних програм (curriculum) – деякі міжнародні тенденції / Пасі Сальберг // Постметодика. – 2005. – №1. – С.2-9.
7. Сенько І.М. Програма з народознавства для шкіл Закарпаття (1-11 класи) / Іван Михайлович Сенько // Новини Закарпаття. – 1991. – 14 травня. – С.4-26
8. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів освіти / Михайло Миколайович Фіцула. – К.: Видавничий центр "Академія", 2000. – 554 с.
9. Хланта І.В. Програма з літературного краєзнавства для шкіл Закарпаття (10-11 класи) / Іван Васильович Хланта. – Ужгород: Патент, 1992. – 52 с.

В статті проаналізовані учебні програми з літературного краєзнавства, які з'явилися в час незалежності України в школах Закарпаття. Виділені характерні риси, структурно-компонентний склад, особливості змісту аналізованих освітніх документів.

Ключові слова: програма з літературного краєзнавства, тематичний блок, аналіз текстового компонента.

Teaching programmes on the literary study of a particular region, that appeared in time of independence of Ukraine in schools Zakarpattia, have been analysed in the article. The particular characteristics, composition, content of educational documents have been analysed.

Key words: programme on the literary study of a particular region, thematic blok, analysis of the text component.

УДК 37.018.32 (477.87) "1945/..."

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ НА ЗАКАРПАТТІ У ПОВОЄННІ РОКИ

Машкаринець-Бутко Анжеліка Іванівна
м.Ужгород

В статті розкриваються суть і завдання інтернатних закладів на Закарпатті у повоєнні роки. Детально аналізуються історико-культурні передумови їх становлення – від виникнення і аж до сучасного етапу, для якого є характерним оновлення змісту, форм, методів, засобів формування особистості вихованців в умовах особистісно зорієнтованої освіти і виховання.

Ключові слова: інтернатні заклади, діти-сироти, виховання, становлення, етапи, освіта, модернізація.

Соціальне сирітство-відносно новий феномен життя українського соціуму. Загального поширення він досяг, починаючи з 50-х років сучасного століття. Соціальне сирітство має тенденцію до поширення і на Закарпатті. Вітчизняні науковці: Л.С. Волинець, Н.М. Комарова, О.Г. Антонова-Турченко, І.Б. Іванова, І.В. Пеша відзначають, що: "Серед основних причин збільшення соціальних сиріт, крім традиційних (асоціальна поведінка батьків, поширення алко-голізму та наркоспоживання), з'явилися і нові, характерні для періоду активних реформ у суспільстві, а саме: інфляція, безробіття, економічна нестабільність, зростання злочинності, бідність" [6, с.5]. Не випадково останніми роками становище дітей значно погіршилося. І це аксіома, адже докази цього навколо нас.

А тому документом актуального соціального значення є Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Україною в 1991 році. Грунтуючись на першорядності загальнолюдських цінностей і гармонійного розвитку особистості, вона визнає пріоритет інтересів дитини у суспільстві, наголошує на недискримінації дитини за будь-якими ознаками чи мотивами, і що головне-на необхідності особливої турботи держави та суспільства про соціально-депривованих дітей: сиріт, інвалідів, біженців, правопорушників.

В Конвенції зазначається, що дитина, яка тимчасово або постійно позбавлена сімейного оточення, не повинна в її ж інтересах залишатися в такому оточенні і має право на особливі захист і допомогу держави (Стаття 20).

Спираючись на силу своїх національних законів, держави мають забезпечувати, за необхідністю, зміну догляду за дитиною. Такий догляд може включати, зокрема, передачу на виховання, усиновлення або, як крайній випадок, направлення дітей до відповідних установ на утримання.

Незважаючи на активні радикальні зрушення у глобальному процесі виховання підростаючого покоління на Закарпатті концепція суспільного виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, практично не знає змін. Як і раніше для таких дітей єдиним реальним шляхом влаштування їх долі залишається інтернатна система утримання та виховання, яка потребує оновлення і удосконалення.

Оновлення системи шкіл-інтернатів в контексті сучасної освітньої парадигми, передбачає розкриття особливостей розвитку змісту, форм, методів, засобів формування особистості вихованців в умовах становлення системи інтернатних закладів.

Потребою модернізації системи виховання в інтернатних закладах на Закарпатті та відсутності системного підходу до розробки проблеми визначається актуальність дослідження.

Мета дослідження полягає у виокремленні основних етапів становлення та розвитку системи шкіл-інтернатів на Закарпатті у повоєнні роки, та виявленні особливостей виховної діяльності на кожному з них. Досягненню мети сприяло виконання наступних завдань:

1. Аналіз проблеми безпритульних дітей з погляду сучасності.
2. Здійснення аналізу джерельної і теоретичної бази дослідження.
3. Виокремлення та аналіз основних етапів становлення та розвитку системи шкіл-інтернатів на Закарпатті у повоєнні роки.

Сучасне сирітство в більшості своїй – це наслідок недостатньої уваги суспільства до соціальних проблем сімей, у яких є діти. Сирітство тривалий час вважалося закритою темою. Аби не